

Český svaz Taekwon-Do ITF

FILOZOFICKÉ SMĚRY V TAEKWONDU

2020

Vladimír Laš

Úvod

Taekwondo není jen fyzická aktivita zaměřená na boj, soubor technik a vzorů směřující k poražení protivníka. To by byl název „taekwonsool“ či něco podobného. „Do“ v názvu znamená „životní cestu“, určité etické a mravní principy a zásady, kterými by se každý student taekwonda měl řídit a podle kterých by se měl chovat, a to nejen během tréninků, ale v celém svém životě. Tyto principy jsou detailně popsány v Encyklopedii Taekwon-Do v části Morální kultura a s ní souvisejícími kapitolami.

V Encyklopedii jsou popsány principy a zásady vycházející z asijského způsobu života. Generál Choi Hong-hi se zde snažil shrnout vše do takových pravidel, jak se jemu zdálo, že by měla fungovat ideální společnost. Pro nás Evropany se ovšem spousta těchto zásad a pravidel může jevit podivných, neideálních a nedemokratických. Pro jejich správné pochopení již nestačí pouze přečíst Encyklopedii (a vypořádat se s překladem z korejského myšlení do angličtiny a z angličtiny do českého myšlení). Je třeba se snažit pochopit, jakým způsobem Korejci (a vůbec Asiaty) žijí, myslí a jaké filozofické názory jsou pro ně běžné.

K tomu samozřejmě může posloužit sledování jejich aktuálního života, ale mnohem více se dozvíme z historického vývoje a obzvláště z filozofií a náboženství, která po staletí formovala asijské myšlení.

Koreu v průběhu historie ovlivňovali především 3 náboženství (resp. filozofické směry): Konfucianismus, taoismus a buddhismus. Ani v jednom případě se nejedná o náboženství v pravém slova smyslu, neboť v nich není bůh. Ideální ovšem není ani výraz filozofický směr. Ve všech případech jde o etické kódy, mravní pravidla a způsob života zde na zemi. Budu-li kdykoliv dále mluvit o náboženství či filozofickém směru, vždy je to myšleno v tomto významu.

Kromě toho, že tato náboženství ovlivnila asijské myšlení jako celek, podílela se také výraznou měrou na rozvoji bojových umění (především buddhismus a taoismus). V Číně přímo ovlivnila vznik škol bojových umění a z Číny se pak šířila dále po Asii. Proto alespoň stručnou kapitolu zaměřím i tímto směrem.

V taekwondu kromě obecných myšlenek převzatých z filozofických směrů můžeme nalézt i přímé odkazy na ně, a to buď odkazy na historické postavy zastávající tyto směry, nebo odkazy na konkrétní myšlenky v různých kapitolách Encyklopedie. Zde uvádím pro představu některé z nich:

- Konfucianismus: Julgok, Tchoege, Pchoun, Morální kultura (návrat k přirozenosti, dodržování ctností), Vztah žáka a instruktora, Vysvětlení zásad (nezdolný duch);
- Taoismus: Vysvětlení zásad (sebeovládání), Morální kultura (rozdělení společnosti, ctností);
- Buddhismus: Wonhjo, Sosan.

V dalších kapitolách se pokusím z každého směru udělat výtah z jeho myšlenek a fungování. Nejedná se o souvislý text, ale spíše o souhrn bodů obsahující základní myšlenky a principy konkrétního směru.

Konfucianismus

Klasický konfucianismus

Konfucianismus je filozofický směr původem z Číny, etický kód, způsob života zde na zemi. Tento mravní kód sestavil Kchung-fu-c' (551 – 479 př. n. l.) - na západě známý jako Konfucius.

Konfucius, následovník Lao-c' (viz taoismus dále), se ve svých názorech příliš neliší od taoismu, je však více zaměřen na etiku a státní společenství. Konfucius tvrdí, že každý člověk je v základu dobrý a pomocí konfuciánských pravidel v sobě dobro a mravnost podporuje a zlepšuje tak své chování.

Ve svém ideovém systému zdůrazňoval důležitost tří aspektů:

- Li – správné chování a jednání člověka,
- Žen – ohleduplnost a soucit k druhým,
- Siao – úcta ke starším a předkům.

Konfucius (Wikimedia Common)

Konfucius učil, že nebe a země by byly v souladu, kdyby každý poslouchal ty nad ním a spravedlivě jednal s těmi, kdo jsou pod ním. V dokonalé hierarchické společnosti by synové měli poslouchat otce, ženy by měly poslouchat manžely, lid by měl poslouchat svého císaře a císař by měl poslouchat nebe. Jediný rovný vztah je mezi přáteli. Štěstí společnosti může zaručit jedině to, je-li uznávána tato hierarchie. Jelikož čtyři z těchto pěti vztahů se odehrávají v rodině, považoval Konfucius rodinu za nejdůležitější součást společnosti. Od rodičů se očekává, že budou učit ctnostem a povinnostem své děti, které budou na oplátku vyrůstat v úctě vůči nim. Taková úcta zahrnuje poslušnost a bezpodmínečné uznávání rodičovské autority.

V konfuciánském myšlení se všechno ve vesmíru skládá ze dvou protikladných principů: jin (ženského) a jang (mužského). Ženské vlastnosti jsou ty, které jsou receptivní a poddajné, mužské jsou aktivní a nepoddajné. Pro osobní i společenské uspokojení je třeba udržovat tyto složky v rovnováze.

K základním dílům sepsané Konfuciem patří I-ťing (Kniha přeměn) a Li-ťi (Kniha obřadů). Dalším významným dílem (jehož autorem není Konfucius) jsou Hovory, obsahující výroky a záznamy jednání Konfucia.

Neokonfucianismus

Vyvinul se z učení konfucianismu v 10.-13. století. V té době byl v Číně konfucianismus v útlumu, neboť jej od přelomu letopočtu vytlačují buddhismus a taoismus, které oproti konfucianismu nabízí svým stoupencům možnost příštího zrození, a tudíž život po smrti, a jednak umožňují vstup do mnišského stavu ženám a mladším synům, kteří by se jinak nemohli vymanit z pevně dané společenské hierarchie.

Hlavní postavou neokonfucianismu byl Ču Si (1130–1200), který k tradičnímu konfucianismu přidal některé prvky buddhismu a taoismu.

Základní princip neokonfucianismu tvoří nauka o li, čchi a tchaj-ťi.

Čchi – materiální princip všech věcí (i živých bytostí), každá věc má jedinečné.

Li – podstata, idea věci, pro všechny stejná (např. všechny stromy mají stejné li, ale různé čchi).

Tcha-ťi – všeprostupující princip řídící celý vesmír (koncept blízký tao v taoismu).

Čchi většiny lidí je natolik temné, že zastiňuje jejich li (tzn. materiální potřeby lidí jsou natolik silné, že překrývají jejich inteligenční potenciál a rozvoj ducha). Proto je třeba je odbourat a dosáhnout tak harmonie s přírodou, rodinou i společností.

Taoismus

Vznikl kolem 5. st. př. n. l. v Číně.

Cílem tohoto náboženství je naprosté splynutí člověka s přírodou.

Název je odvozen od čínského znaku pro "cestu" - 道 (v čínštině má mnohem rozsáhlejší a abstraktnější význam). Tao je prvopočáteční síla vesmíru, přítomná ve všem, ale větší než všechno.

Podstata taoismu je v tom, nechávat věci tak jak jsou, nepůsobit na ně, ani se do nich nevměšovat.

Význam Tao nemůžeme poznat, ale můžeme si uvědomit jeho přítomnost a podřídit se jeho zákonům. Ideálem života taoismu je návrat k pravé lidské povaze, která se vyznačuje neznalostí a nežádostivostí.

Dle taoismu (jako v jiných východních náboženstvích) ovládají vesmír dvě protikladné síly: jin a jang.

- Jang zahrnuje vlastnost světla, tvrdosti a mužskosti.
- Jin představuje tmou, měkkost a ženskost.

Taoismus usiluje o harmonii mezi těmito principy, ale upřednostňuje pasivitu a poddajnost jin. S tím souvisí zásada nekonání. Špatné lidské chování může narušit rovnováhu mezi jin a jang.

Všechno živé umožňuje čchi, životní energie či "dech vesmíru". Taoisté používají různá dechová cvičení a jógu, aby zachovali své čchi.

Zásada nekonání neříká, že nemáme dělat nic, ale nemáme holdovat marné snaze dělat věci, co by byly proti přírodě.

Moudrost není to samé jako vědění a chytrost. Pravá moudrost spočívá v prázdné mysli, oprostěné od vědění, neboť vědění a poznání je zavádějící.

Taoismus klade velký důraz na fyzické zdraví, člověk má dodržovat "9 taoistických cest", kterými posiluje harmonii těla a ducha:

- každodenní meditace,
- správná výživa,
- pohyb (thai-ti, čchi-kung a bojová umění, která všechna pomáhají jak fyzickému stavu, tak stavu duše a proudění čchi),
- zdravý sex,
- akupunktura,
- herbální medicína,
- masáže,
- feng-šuej,
- věštění (ve smyslu naslouchání intuici a interpretace toho, co vidí např. na lidském těle).

Zakladatel Lao-c' žil mezi léty 570 – 490 př. n. l. Byl starším současníkem Konfucia, se kterým se setkal. Sepsal své učení v knize Tao-te-t'ing (kniha o Tao).

Buddhismus

Buddhismus je původem indické náboženství založené na učení Buddhy. Vznikl někdy mezi 6. a 4. stoletím př. n. l. na území dnešní severovýchodní Indie a je tedy mladší než hinduismus.

Buddha

Buddha, vlastním jménem Siddhártha Gautama, se narodil kolem roku 560 př. n. l. jako syn panovníka a byl tak uchráněn od strastí běžného života. Když se jednoho dne dostal z paláce, ovlivnily ho silně 4 zážitky:

- spatřil starého muže, kterému přestávala sloužit paměť,
- spatřil nemocného týraného bolestmi,
- uviděl truchlící v pohřebním průvodu,
- uviděl potulného chudého mnicha spokojeného a plného radosti.

Díky tomu pochopil, že všechny radosti života jsou bezcenné, zatoužil po pravém poznání a opustil palác, aby jej našel. Další 5 let žil s pěti společníky v chudobě, odpověď však nepřicházela. Poté se pod stromem bódhi věnoval meditaci, a tehdy dospěl do stádia nejvyššího vědomí, našel Čtyři vznešené pravdy a stal se Buddhou ("Probuzeným").

Buddha (Wikimedia Common)

Učení

Jádro Buddhova učení tvoří Čtvero vznešených pravd a Osmidílná stezka.

Čtyři vznešené pravdy:

- existence obsahuje utrpení;
- příčinou utrpení je touha po životě, radostech, penězích, ...;
- odstranit touhu znamená odstranit utrpení;
- cestou k odstranění touhy je cesta mezi asketismem a rozkošnictvím tak, jak to vyučuje Osmidílná stezka.

Osmidílná stezka

Jednotlivé kroky jsou jako paprsky kola – i když každý má svou váhu, skutečnou sílu jim dodává jejich jednota.

- správné chápání (čtyř vznešených pravd),
- správný záměr (vedoucí k lásce ke všem živým formám),
- správná řeč,
- správné chování (zahrnující mravné jednání, ohleduplnost a laskavost ke všem živým tvorům),
- správné žití (budhista si nesmí vydělávat ničím násilným ani vyznáváním jiného náboženství, mnichy musí žít v obci),
- správné úsilí (o vyloučení všech špatných myšlenek),
- správná bedlivost (včetně věnování pozornosti potřebám druhým),

- správné soustředění (používání meditace).

(existuje více překladů, smysl by měl být ale vždy stejný)

Jelikož všechny jevy jsou iluzorní jako sen, jsou také pomíjivé. Proto se buddhisté snaží vymanit z neustálého koloběhu iluzorní existence, která je ze své podstaty strastiplná. Buddha učil, že neexistuje žádné trvalé "já", které by zůstávalo beze změny. Tím se liší od hinduismu, který tvrdí, že existuje trvalá duše, která přežívá smrt a rodí se stále znovu. Buddha tvrdil, že "duše" je jen soubor zkušeností, který se smrtí vyprchá.

Ke Čtyřem vznešeným pravdám a Osmidílné stezce byla později přidána další učení. Mezi nejvýznamnější z nich patří patero předpisů (pañčášíla) tvořící morální vodítko, které se snaží dodržovat všichni buddhisté. Spočívá ve vyhýbání se:

- zabíjení a zraňování živých bytostí,
- kradení,
- špatnému sexuálnímu chování,
- nevhodné řeči (lhaní, pomlouvání, ...),
- požívání omamných látek (alkohol, drogy, ...).

Nekončícímu cyklu zrození, života a smrti říkají buddhisté "sansára" (nekonečné putování). Jeho součástí je všechno živé a nemůže být z něho vysvobozeno, dokud nedosáhne "nirvány". Původní význam tohoto slova neznamenal věčnou blaženost (ve smyslu křesťanského chápání), ale pouze stav, kdy člověk poznal neskutečnost svého "já" a zbavil se tak utrpení. Nirvána je konečným cílem všech buddhistů.

Souhrn skutků člověka se nazývá karma. Ta má přímý vliv na podobu jeho příští existence. Celkový rozsah morálních skutků rozhoduje o tom, zda se člověk převtělí, nebo zda dosáhne nirvány.

Členění Buddhismu

Postupem doby a s tím, jak se buddhismus šířil do různých zemí, vznikaly nové směry a nové školy. Některé navazovaly na předcházející a přidávaly k nim další učení, jiné se vydávaly úplně jiným směrem. Existují 3 hlavní učení (Hínajána, Mahájána, Vadžrajána), které se dělí na spousty dalších škol v různých zemích. Pro základní přehled o buddhismu však jejich popis není podstatný.

Meditace a mantry

Meditace

Protože Buddha dosáhl osvícení meditováním, je meditace důležitá pro všechny buddhisty. Jsou dvě základní formy:

Samatha – vede mysl ke skutečnému duševnímu klidu, aby nebyla rozptylována smysly, tužbami a přemýšlením. Tento druh meditace mysl osvobozuje a dává jí jediné ohnisko.

Vipassana – poskytuje vhled do pravd nestálosti, strasti a "nejáství". Je vyšší než samatha, neboť je výhradně buddhistická a vytváří chápání, které vede k osvícení.

Mantry

Buddhisté věří, že mnohonásobné opakování mantry vyvolává v člověku dobré vibrace. Opakovali se mantra dostatečně často, otevře mysl vyšší formě vědomí.

Nejznámější mantra – óm mani padmé hum – znamená "klenot v lotosu" (prostřední 2 slova, první a poslední jsou bezvýznamová "svatá" slova), má mnoho významů jak jako celek, tak význam jednotlivých slabik.

Modlitba jako taková v buddhismu neexistuje, protože není komu ji pronášet.

Filozofické směry v Koreji

Buddhismus přišel do Koreje během období Tří království a pohltit dřívější šamanismus. Vystřídalo se zde několik škol, ale v 7. až 8. století postupně získala dominanci škola Seon (verze čínského Chan, resp. japonského Zen buddhismu). Nejdůležitější osobou tohoto směru byl Jinul (1158–1210). Buddhismus měl v Koreji nejprve široké přijetí a byl podporován jako státní ideologie, zejména během dynastie Korjo (918–1392), ale za dynastie Čoson (1392–1910) se dostal do velkého útlaku a dominantní pozici převzal neokonfucianismus.

Konfucianismus byl druhý filozofický směr přineseným z Číny v období Tří království. Konfucianismus byl a stále je základním prvkem korejské společnosti, způsobu života, mezilidských vztahů a je základem právního systému. Během dynastie Čoson se konfucianismus (resp. neokonfucianismus) stal základním systémem pro školství i armádu. Největší rozmach zaznamenal v 16. století pod vedením dvou učenců – I I (Julgok) a I Hwang (Tchoege).

Taoismus přišel do Koreje také v období Tří království roku 674. Největší popularitu měl za dynastie Korjo především na dvoře a u vládnoucí třídy. Během středního období Korja jako hlavní náboženství převážil buddhismus a vytěsnil ostatní včetně taoismu. Taoismus se nikdy nestal autonomním náboženstvím v Koreji, neboť jej konfuciánští i buddhističtí učenci odmítali, ale zůstával sice minoritní, přesto významnou součástí korejského myšlení.

Po anexi Koreje Japonskem r. 1910 se oficiálním státním náboženstvím stal šintoismus a postupem doby se Korea začala otvírat i západním filozofickým směrům. Od rozdělení Korejí byl v Severní Koreji zaveden marxismus-leninismus volně inspirovaný konfuciánskou představou o rozdělení společnosti.

Vliv filozofických směrů na bojová umění

Buddhismus

Vliv buddhismu je úzce spjatý s postavou Bódhidharmy. Bódhidharma (483 – 540) byl indický buddhistický mnich a jakožto princ (třetí dítě krále Sugandhy) studoval bojové techniky Vajramushti. Kolem roku 520 se vydal do Číny (není zřejmé, zda tak učinil na přání svého mistra, nebo se pro cestu rozhodl sám), aby pozvedl buddhismus za hranicemi Indie. Na pozvání se setkal s císařem Wu-ti, u kterého však vzbudil nelibost, pravděpodobně kvůli císařovu nepochopení zenového buddhismu. Bódhidharma se vydal dále na sever do království Wej, kde se nakonec uchýlil do šaolinského kláštera, ve kterém začal vyučovat své pojetí buddhismu. Aby studenti lépe zvládali náročné meditační techniky, vytvořil pro ně cvičení pro zvyšování fyzické kondice založené na Vajramushti. Cvičení nebyla původně určena k učení bojovníků, ale aby si mniši uvědomili

Zhang Sanfeng (Wikimedia Common)

funkčnost jednotlivých částí svého těla.

Po Bódhidharmově smrti byl však klášter během války napaden a mniši se museli bránit. Zjistili, že vyučovaná fyzická cvičení jsou k boji vhodná a začali je dále rozvíjet do bojového umění kung-fu (resp. Waijiaquan).

V Koreji se v buddhistických klášterech vyvinulo sunmudo (původní název byl „keum kang yeong kwan“), bojové umění, které praktikoval mnich Choi Hyong-ung (Sosan) v 16. století při obraně před Japonci. Sunmudo bylo, obdobně jako mnohé jiné staré korejské bojové umění, postupně vytlačeno a téměř zapomenuto. Koncem 20. století však bylo renovováno a díky mnichovy Joeg Unseolovi rozšířeno i mimo buddhistické kláštery.

Taoismus

Čínská bojová umění můžeme obecně rozdělit na dvě školy: jižní školu a severní školu. Severní škola má svůj původ v šaolinském klášteře, jak o tom pojednává předchozí odstavec. Jižní škola pochází z pohoří Wudang – „Svaté země“ Taoismu – se stylem nazývaným Neijiaquan. Shaolin a Wudang jsou dvě nejvýraznější školy bojových umění Číny.

Bódhidharma (Wikimedia Common)

Říká se, že zakladatelem Wudang Neijiaquan je Zhang Sanfeng, vynikající taoista. Když praktikoval asketismus na hoře Wudang, viděl souboj staré straky s hadem. Na základě postojů obou zvířat vytvořil bojový styl Wudang. Ten byl postupem času rozvíjen dalšími mistry taoismu během generací. Wudang zahrnuje různé bojové styly, jako je taiji, xingyi (styl napodobující pohyby zvířat), bagua (boj s osmi trigramy), boj s různými zbraněmi, ale také Qigong (cvičení hlavně pro zdraví).

Současný nejrozšířenější styl kung-fu na světě – Tai Chi Chuan (Tai Ji Quan, Taiči, aj.) – je také „potomkem“ Wudangu. Jeho zakladatel, Yang Lu-chan, se učil od mistra bojových umění z vesnice Chenjiagou a touto linií je napojeno na styl vytvořený Chan San-fengem, taoistou z Wudangských hor.

Závěr

Z výše uvedeného snad dostatečně vyplývá, jak moc filozofické směry ovlivnily rozvoj bojových umění, a že je potřeba, aby se každý student taekwonda seznámil s myšlenkami těchto směrů. Jistě není potřeba, aby se nováček hned pouštěl do hlubin buddhismu či aby se žlutým páskům během tréninku předčítalo z Knihy přeměn. Začátečníkům stačí základní směry obsažené ve stručných popisech významů vzorů, pokročilejším studentům dá ucelenější náhled Encyklopedie. Ale skutečný zájemce o studium taekwonda se dříve nebo později musí seznámit se základními myšlenkami těchto směrů nad rámec Encyklopedie.

Zdroje

- Choi, H.: *Taekwon-Do*, 5. vydání, ITF, 2004
- Keene, M.: *Světová náboženství*, Euromedia Group, 2003
- *Světová náboženství*, <http://www.svetova-nabozenstvi.cz/>
- *Wikipedie*, <https://cs.wikipedia.org>
- *Korean Philosophy*, https://www.philosophybasics.com/general_eastern_korean.html
- *Taoism*, <https://www.topchinatravel.com/china-guide/taoism.htm>
- *Tai Chi Chuan*, <https://www.taijiquan.cz/tai-chi-chuan>